

۱۴۴۵۳۲۲

# مجموعه مقالات (جلد اوّل)

احمد حاجی ده‌آبادی  
دانشیار دانشگاه تهران

نشر ترنم قلم

|                     |                                                   |
|---------------------|---------------------------------------------------|
| سرشناسه             | حاجی ده‌آبادی، احمد، ۱۳۴۹ -                       |
| عنوان و نام‌پدیدآور | مجموعه مقالات / مؤلف احمد حاجی ده‌آبادی.          |
| مشخصات نشر          | تهران: نشر ترنم قلم، ۱۳۹۵.                        |
| مشخصات ظاهری        | ۵۴۴ ص جلد اول.                                    |
| فروست               | علوم اجتماعی : ۱.                                 |
| شابک                | ج ۱، ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۴۰-۰-۱ : ج ۲، ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۴۰-۱-۸   |
| وضعیت فهرست‌نویسی   | فیپا                                              |
| موضوع               | حاجی ده‌آبادی، احمد، ۱۳۴۹ - - مقاله‌ها و خطابه‌ها |
| موضوع               | مقاله‌های فارسی - - قرن ۱۴                        |
| موضوع               | Persian essays - - 20th century :                 |
| موضوع               | فقه - - مقاله‌ها و خطابه‌ها                       |
| موضوع               | Islamic law -- Addresses, essays, lectures :      |
| موضوع               | حقوق - - مقاله‌ها و خطابه‌ها                      |
| موضوع               | Law -- Addresses, essays, lectures :              |
| رده‌بندی کنگر       | ۱۳۹۵ آ ۲۸۵ الف / PIR ۸۳۴۱ :                       |
| رده‌بندی دیویی      | ۸۴۴ / ۶۲                                          |
| شماره کتابشناسی     | ۴۲۳۸۶۱ :                                          |

هرگونه تکثیر (اعم از چاپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز از ناشر، خلاف قانون رده و پیگرد قانونی دارد.  
لطفاً در صورت مشاهده، مراتب را به شماره تلفن‌های ذیل اطلاع دهید.

نشر ترنم قلم  
مجموعه مقالات (جلد اول)  
احمد حاجی ده‌آبادی  
چاپ اول: بهار ۱۳۹۵  
قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان  
شمار: ۱۰۰ نسخه  
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۴۴۰-۰-۱

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعداز چهارراه سهروردی، خ کاوسی‌فر، کوچه نکیس، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱  
فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخررازی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰  
واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۴۹۵۲۹ - ۳۱  
پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

## فهرست اجمالی

|     |                                                                                       |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------|
| ۲۳  | ..... پیشگفتار                                                                        |
| ۲۵  | ..... مقالات                                                                          |
| ۲۵  | ۱. فقه و قانونگذاری                                                                   |
| ۶۳  | ۲. جرم‌شناسی                                                                          |
| ۶۹  | ۳. تأملی پیرامون قصاص و سلب اهل کافر                                                  |
| ۹۹  | ۴. قاعده دیه اعضا در فقه امامیه اهل سنت                                               |
| ۱۳۹ | ۵. قاعده ارش و حکومت در فقه امامیه و اهل سنت                                          |
| ۱۸۱ | ۶. قاعده درأ در فقه امامیه و حقوق ایران                                               |
| ۲۲۱ | ۷. مطلقه رجعیه؛ زوجه حقیقی یا زوجه حکمی                                               |
| ۲۵۷ | ۸. از جبران خسارت بزه‌دیده توسط بزهکار تا جبران خسارت توسط دولت                       |
| ۲۹۳ | ۹. نقدی بر سیاست تقنینی قانون مجازات اسلامی در زمینه در وقت تعزیری                    |
| ۳۲۱ | ۱۰. اجرای حدود در زمان غیبت                                                           |
| ۳۵۳ | ۱۱. قتل در حال مستی؛ جرم در حال مستی                                                  |
| ۴۰۱ | ۱۲. فاضل دیه و حیطة اختیار ولی دم در قتل زن                                           |
| ۴۲۷ | ۱۳. قصاص و دیه زن                                                                     |
| ۴۶۳ | ۱۴. ارش؛ ماهیت، شیوه محاسبه و مسئول آن                                                |
| ۵۰۷ | ۱۵. طبقه‌بندی مجازات‌ها در قانون مجازات اسلامی؛ جایگاه تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده |
| ۵۳۵ | ..... چکیده‌های لاتین                                                                 |

## فهرست تفصیلی

|    |                                                                                   |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------|
| ۲۳ | ..... سنگه‌زار                                                                    |
| ۲۵ | ..... مقالات                                                                      |
| ۲۵ | ..... فقه و قانون گذاری                                                           |
| ۳۵ | ..... اشاره                                                                       |
| ۳۶ | ..... گفتار اول: تفاوت نظام حقوق مدون و نظام حقوق غیرمدون                         |
| ۳۷ | ..... ۱-۱. طرز تلقی از قانون                                                      |
| ۳۹ | ..... ۲-۱. طرز تفسیر قانون                                                        |
| ۴۱ | ..... گفتار دوم: جایگاه حقوق اسلام در نظام‌های حقوقی                              |
| ۴۱ | ..... ۱. دیدگاه‌های موجود                                                         |
| ۴۲ | ..... ۲. دلایل پذیرش دیدگاه دوم                                                   |
| در | ..... گفتار سوم: مشکلات موجود در قانون نگاری فقهی یا اندکس (به خصوص فقه جزایی) در |
| ۴۳ | ..... قوانین موضوعه                                                               |
| ۴۴ | ..... ۱. متون فقهی؛ فقه فردی و فقه حکومتی                                         |
| ۴۷ | ..... ۲. تعدد مرجعیت و قوانین موضوعه                                              |
| ۵۵ | ..... ۳. تفسیر قوانین انعکاس یافته از فقه                                         |
| ۵۹ | ..... ۴. منابع لبی احکام و مشکل ناشی از تغییر زبان از دلیل لبی به لفظی            |
| ۶۱ | ..... نتیجه                                                                       |
| ۶۳ | ..... جرم‌شناسی                                                                   |
| ۶۹ | ..... تأملی پیرامون قصاص مسلمان در مقابل کافر                                     |
| ۶۹ | ..... چکیده                                                                       |

|    |                                                       |
|----|-------------------------------------------------------|
| ۶۹ | ..... مقدمه                                           |
| ۷۰ | ..... مبحث اول: اقوال فقها                            |
| ۷۰ | ..... گفتار اول: فقه امامیه                           |
| ۷۲ | ..... گفتار دوم: فقه اهل سنت                          |
| ۷۳ | ..... مبحث دوم: جنایت بر نفس                          |
| ۷۳ | ..... گفتار اول: دلایل قائلین به عدم قصاص             |
| ۷۴ | ..... ۱. قرآن                                         |
| ۷۴ | ..... ۲. سنت                                          |
| ۷۸ | ..... ۳. جماع                                         |
| ۷۸ | ..... گفتار دوم: دلایل قائلین به قصاص                 |
| ۷۹ | ..... گفتار سوم: نقد و بررسی دلایل قائلین به عدم قصاص |
| ۷۹ | ..... ۱. نقد استناد به نهی سب                         |
| ۸۲ | ..... ۲. نقد استناد به سنت                            |
| ۸۳ | ..... الف) نقد راه حل اول                             |
| ۸۴ | ..... ب) نقد راه حل دوم                               |
| ۸۶ | ..... ج) نقد راه حل سوم                               |
| ۸۷ | ..... د) نقد استناد به مضمون معتبره سکونی             |
| ۸۷ | ..... بند سوم: نقد استناد به اجماع                    |
| ۸۷ | ..... گفتار چهارم: ارزیابی و جمع بندی نهایی           |
| ۸۷ | ..... بند اول: مرجح دلالی                             |
| ۸۹ | ..... بند دوم: مرجح صدور                              |
| ۸۹ | ..... مبحث سوم: جنایت بر مادیات                       |
| ۸۹ | ..... گفتار اول: اقوال فقها                           |
| ۹۰ | ..... گفتار دوم: دلایل و نقد و بررسی آنها             |
| ۹۰ | ..... بند اول: دلایل قائلین به عدم قصاص               |
| ۹۰ | ..... بند دوم: دلایل قائلین به قصاص                   |

|          |                                                                     |
|----------|---------------------------------------------------------------------|
| ۹۱.....  | بند سوم: نقد و ارزیابی ادله.....                                    |
| ۹۴.....  | منابع.....                                                          |
| ۹۹.....  | قاعده دیه اعضا در فقه امامیه و اهل سنت.....                         |
| ۹۹.....  | چکیده.....                                                          |
| ۹۹.....  | مقدمه.....                                                          |
| ۱۰۲..... | گفتار اول: مستند قاعده.....                                         |
| ۱۰۲..... | مبحث اول: امامیه.....                                               |
| ۱۰۲..... | دلیل اول: صحیح هاشم بن سالم.....                                    |
| ۱۰۳..... | بین دوم: صحیح عبدالله بن سنان.....                                  |
| ۱۰۵..... | مبحث دوم: اهل سنت.....                                              |
| ۱۰۶..... | بند اول: حنفی.....                                                  |
| ۱۰۷..... | بند دوم: مالکی.....                                                 |
| ۱۰۷..... | بند سوم: شافعی.....                                                 |
| ۱۰۹..... | بند چهارم: حنبلی.....                                               |
| ۱۱۰..... | مبحث سوم: نقد و بررسی نظر فقهای اهل سنت.....                        |
| ۱۱۳..... | گفتار دوم: شمول و عدم شمول قاعده نسبت به مایه.....                  |
| ۱۱۳..... | مبحث اول: امامیه.....                                               |
| ۱۱۵..... | بند اول: دلیل موافقین.....                                          |
| ۱۱۵..... | بند دوم: دلیل مخالفین.....                                          |
| ۱۱۶..... | مبحث دوم: اهل سنت.....                                              |
| ۱۱۷..... | گفتار سوم: شمول و عدم شمول قاعده نسبت به اعضای داخلی.....           |
| ۱۱۷..... | مبحث اول: امامیه.....                                               |
| ۱۱۷..... | بند اول: موافقین و دلیل ایشان.....                                  |
| ۱۱۸..... | بند دوم: مخالفین و دلیل ایشان.....                                  |
| ۱۱۸..... | بند سوم: مفصلین و دلیل آنها.....                                    |
| ۱۱۹..... | مبحث دوم: اهل سنت.....                                              |
| ۱۱۹..... | گفتار چهارم: شمول و عدم شمول قاعده نسبت به اعضای غیر فرد و زوج..... |

|          |                                                             |
|----------|-------------------------------------------------------------|
| ۱۲۰..... | مبحث اول: امامیه.....                                       |
| ۱۲۲..... | مبحث دوم: اهل سنت.....                                      |
| ۱۲۳..... | گفتار پنجم: استثنائات قاعده.....                            |
| ۱۲۳..... | مبحث اول: فقه امامیه.....                                   |
| ۱۲۳..... | بند اول: بیضتین.....                                        |
| ۱۲۵..... | بند دوم: شفتین (لبها).....                                  |
| ۱۲۶..... | بند سوم: پلکها.....                                         |
| ۱۲۷..... | مبحث دوم: اهل سنت.....                                      |
| ۱۲۸..... | گفتار ششم: قاعده دیه اعضا و قانون مجازات اسلامی.....        |
| ۱۲۸..... | مبحث اول: ورود گ...ی به جای قاعده‌گرایی.....                |
| ۱۲۹..... | مبحث دوم: ذکر نکردن دیه برخی از اعضا.....                   |
| ۱۳۰..... | مبحث سوم: اشتباه در ترجمه...ون فقهی.....                    |
| ۱۳۱..... | نتیجه.....                                                  |
| ۱۳۳..... | منابع.....                                                  |
| ۱۳۹..... | قاعده ارش و حکومت در فقه امامیه و اهل سنت.....              |
| ۱۳۹..... | چکیده.....                                                  |
| ۱۴۰..... | گفتار اول: تبیین ارش، حکومت و اجتهاد.....                   |
| ۱۴۰..... | الف) ارش.....                                               |
| ۱۴۰..... | ۱. لغت.....                                                 |
| ۱۴۱..... | ۲. روایات.....                                              |
| ۱۴۱..... | ۱-۲. ارش عیب.....                                           |
| ۱۴۱..... | ۲-۲. دیه معین شرعی.....                                     |
| ۱۴۲..... | ۳-۲. میزان حاصل از نسبت سنجی در دو حالت سلامتی و عدم سلامتی |
| ۱۴۲..... | مجنی علیه.....                                              |
| ۱۴۳..... | ۴-۲. دیه غیر معین شرعی.....                                 |
| ۱۴۴..... | ۳. اصطلاح فقها.....                                         |

- ب) حکومت..... ۱۴۵
۱. روایات..... ۱۴۵
- ۱-۱. حکم کردن و اعلام نظر دادن..... ۱۴۶
- ۲-۱. مطلق دیه..... ۱۴۶
۲. اصطلاح فقها..... ۱۴۶
- ۱-۲. امامیه..... ۱۴۷
- ۱-۱-۲. سنجیدن دیه غیرمعین..... ۱۴۷
- ۲-۱-۲. میزان دیه جنایت غیرمعین شرعی..... ۱۴۷
- ۳-۱-۳. حکم حاکم به فصل خصومت..... ۱۴۷
- ۲-۲. اهل سنت..... ۱۴۸
- ج) اجتهاد..... ۱۴۸
- د) مقایسه از میان ارس و مفاهیم مشابه..... ۱۴۹
۱. ارش حکمت..... ۱۴۹
۲. ارش و نسبت سنتی..... ۱۵۰
- گفتار دوم: مستندات فقهی قاعده ارش..... ۱۵۱
- الف) امامیه..... ۱۵۲
۱. مستندات..... ۱۵۲
- ۱-۱. روایات..... ۱۵۲
- ۱-۱-۱. روایات قاعده لایبطل..... ۱۵۲
- ۲-۱-۱. صحیح ابوبصیر..... ۱۵۲
- ۳-۱-۱. صحیح عبدالله بن سنان..... ۱۵۲
- ۴-۱-۱. روایات ارش..... ۱۵۴
- ۲-۱. قاعده ضمان به اتلاف..... ۱۵۴
- ۳-۱. اجماع..... ۱۵۵
۲. تحلیل و بررسی..... ۱۵۵
- ب) اهل سنت..... ۱۵۷

- گفتار سوم: شیوه محاسبه ارزش و حکومت ..... ۱۵۸
- الف) امامیه ..... ۱۵۸
۱. شیوه‌های محاسبه ارزش ..... ۱۵۸
۲. ارزیابی شیوه‌های تعیین ارزش ..... ۱۵۹
- ب) اهل سنت ..... ۱۶۲
۱. شیوه‌های محاسبه ارزش ..... ۱۶۲
۲. ارزیابی فقه‌های اهل سنت از شیوه‌های تعیین ارزش ..... ۱۶۴
- گفتار چهارم: حجت و اندازه ارزش ..... ۱۶۶
- الف) فقه امامیه ..... ۱۶۶
- ب) فقه اهل سنت ..... ۱۶۸
- گفتار پنجم: قاعده ارزش و تبیین مجازات اسلامی ..... ۱۷۰
- مقایسه فقه شیعه و سنی راجع به اصل ..... ۱۷۳
- منابع ..... ۱۷۵
- قاعده درأ در فقه امامیه و حقوق ایران ..... ۱۸۱
- چکیده ..... ۱۸۱
- گفتار اول: بررسی واژگان ..... ۱۸۲
- الف) درأ ..... ۱۸۳
- ب) حدود ..... ۱۸۳
- ج) شبهات ..... ۱۸۳
- گفتار دوم: حقیقت قاعده درأ؛ بیان مطلبی جدید یا تعبیری از اصل یا اصول ..... ۱۸۵
- گفتار سوم: مستندات قاعده و بررسی و نقد آنها ..... ۱۸۷
- الف) مستندات قاعده ..... ۱۸۸
- اول: روایات ..... ۱۸۸
۱. روایت عام «ادروا الحدود بالشبهات» ..... ۱۸۸
- ۱-۱. روایت صدوق ..... ۱۸۸
- ۲-۱. عهدنامه مالک اشتر ..... ۱۸۸
۲. روایات خاص ..... ۱۸۹

|          |                                                    |
|----------|----------------------------------------------------|
| ۱۸۹..... | ۱-۲. روایات مربوط به شبهه متهم.....                |
| ۱۹۰..... | ۲-۲. روایات مربوط به شبهه قاضی.....                |
| ۱۹۲..... | دوم: اجماع و تسالم اصحاب.....                      |
| ۱۹۲..... | سوم: سایر ادله.....                                |
| ۱۹۲..... | ۱. مطابقت قاعده با ظواهر ادله و اصول عقلی.....     |
| ۱۹۲..... | ۲. مبنی بودن حدود بر تخفیف و مسامحه.....           |
| ۱۹۲..... | ب. نقد و بررسی.....                                |
| ۱۹۳..... | اول: نقد و بررسی روایت صدوق.....                   |
| ۱۹۳..... | ۱. مرسله بودن.....                                 |
| ۱۹۳..... | ۲. راههای جبران ضعف سند.....                       |
| ۱۹۴..... | ۳. نقد و بررسی.....                                |
| ۱۹۶..... | دوم: نقد و بررسی عهدنامه مالک اشتر.....            |
| ۱۹۶..... | ۱. نقد سند.....                                    |
| ۱۹۷..... | ۲. نقد دلالت.....                                  |
| ۱۹۸..... | سوم: نقد و بررسی روایات خاص.....                   |
| ۱۹۸..... | ۱. پاسخ نقضی.....                                  |
| ۱۹۹..... | ۲. پاسخ حلی.....                                   |
| ۱۹۹..... | ۱-۲. بررسی روایات مربوط به شبهه متهم.....          |
| ۲۰۰..... | ۲-۲. بررسی روایات مربوط به شبهه قاضی.....          |
| ۲۰۱..... | چهارم: نقد و بررسی اجماع.....                      |
| ۲۰۲..... | پنجم: نقد و بررسی سایر ادله.....                   |
| ۲۰۳..... | ج) تبیین جدیدی از قاعده درأ.....                   |
| ۲۰۳..... | اول: دو گونه بودن موارد جریان قاعده درأ.....       |
| ۲۰۳..... | دوم: ثابت نشدن عمومیت قاعده درأ.....               |
| ۲۰۳..... | سوم: عدم اثبات روایت «ادرثوا الحدود بالشبهات»..... |
| ۲۰۴..... | چهارم: مصطاده بودن قاعده درأ.....                  |

- پنجم: پذیرش حد عقلایی برای قاعده درأ..... ۲۰۵
- گفتار چهارم. قاعده درأ و نظام حقوقی - قضایی ایران..... ۲۰۸
- الف) قاعده درأ و قوانین موضوعه..... ۲۰۸
- ب) قاعده درأ و آرای محاکم..... ۲۰۹
- نتیجه..... ۲۱۴
- منابع..... ۲۱۵
- مطلقة رجعية؛ زوجه حقیقی یا زوجه حکمی؟..... ۲۲۱
- چکیده..... ۲۲۱
- مقدمه..... ۲۲۱
- الف) دیدگاهها..... ۲۲۳
- ب) تفاوت زوجه حقیقی و زوجه حکم..... ۲۲۷
- ب - ۱. ماهیت طلاق..... ۲۲۷
- ب - ۲. حقیقت رجوع؛ اسدائم رجعی یا نکاح جدید؟..... ۲۲۸
- ب - ۳. ماهیت رجوع؛ حکم یا عیب..... ۲۳۰
- ب - ۴. ترتب حقوق و تکالیف زوجه بر مبنای رجعه؛ مطابق قاعده یا تعبد صرف؟..... ۲۳۰
- ب - ۵. تاثیر رجوع؛ از بین بردن مقتضی بیونت ایجاب و اعاده زوجیت؟..... ۲۳۵
- ب - ۶. انجام اعمال زناشویی و مانند آن از سوی مطلقه؛ بوجوب یا حرمت؟..... ۲۳۵
- ب - ۷. اشتراط و عدم اشتراط تمتع از مطلقه به قصد رجوع..... ۲۳۶
- ج) مستندات قاعده..... ۲۳۷
- ج - ۱. ادله زوجه حکمی بودن مطلقه رجعیه..... ۲۳۷
- ج - ۱ - ۱. تاثیر طلاق از زمان وقوع انشا..... ۲۳۷
- ج - ۱ - ۲. شهرت فتوائیه..... ۲۳۸
- ج - ۲. ادله زوجه حقیقی بودن..... ۲۳۸
- ج - ۲ - ۱. قرآن..... ۲۳۸
- ج - ۲ - ۲. روایات..... ۲۴۰
- ج - ۳. نقد و بررسی ادله..... ۲۴۴
- د) مطالعه تطبیقی قاعده..... ۲۴۵

|          |                                                               |
|----------|---------------------------------------------------------------|
| ۲۴۵..... | د - ۱. اهل سنت                                                |
| ۲۴۷..... | د - ۲. حقوق ایران                                             |
| ۲۴۷..... | نتیجه                                                         |
| ۲۴۹..... | منابع                                                         |
| ۲۵۷..... | از جبران خسارت بزه‌دیده توسط بزه‌کار تا جبران خسارت توسط دولت |
| ۲۵۷..... | چکیده                                                         |
| ۲۵۸..... | ۱. مه                                                         |
| ۲۶۰..... | الف) مفهوم بزه‌دیده                                           |
| ۲۶۲..... | ب) مبانی سامت اهداف مسئولیت بزه‌کار                           |
| ۲۶۳..... | ب - ۱. بانی                                                   |
| ۲۶۳..... | ب - ۲. مصادرات                                                |
| ۲۶۴..... | ب - ۳. اهداف                                                  |
| ۲۶۴..... | ج) ضرورت وجود دیگر نهادهای جبران کننده خسارت                  |
| ۲۶۶..... | د) اهداف و فواید جبران دولتی خسارت                            |
| ۲۶۶..... | ه) پیشینه جبران دولتی خسارت                                   |
| ۲۶۷..... | ه - ۱. جبران دولتی خسارت در دوران قاجار                       |
| ۲۶۸..... | ه - ۲. دوران معاصر                                            |
| ۲۷۰..... | و) اشاره‌ای به مبانی حقوقی جبران دولتی خسارت                  |
| ۲۷۲..... | و - ۱. مبانی مسئولیت مدنی دولت                                |
| ۲۷۳..... | و - ۱-۱. جبران خسارت بزه‌دیده بر پایه مسئولیت قراردادی دولت   |
| ۲۷۴..... | و - ۱-۲. جبران خسارت بزه‌دیده بر پایه ضمان قهری دولت          |
| ۲۷۶..... | و - ۲. مبانی مسئولیت اجتماعی                                  |
| ۲۷۶..... | و - ۲-۱. نظریه همبستگی اجتماعی (Social Solidarity)            |
| ۲۷۷..... | و - ۲-۲. نظریه کاهش هزینه‌ها                                  |
| ۲۷۸..... | ز) اشاره‌ای به برخی مبانی و ادله فقهی جبران دولتی خسارت       |
| ۲۷۸..... | ز - ۱. مبانی و ادله ضمان‌آور                                  |
| ۲۸۱..... | ز - ۲. مبانی و ادله تکلیف‌آور                                 |

|          |                                                                    |
|----------|--------------------------------------------------------------------|
| ۲۸۴..... | نتیجه.....                                                         |
| ۲۸۵..... | منابع.....                                                         |
| ۲۹۳..... | نقدی بر سیاست تقنینی قانون مجازات اسلامی در زمینه سرقت تعزیری..... |
| ۲۹۳..... | چکیده.....                                                         |
| ۲۹۳..... | مقدمه.....                                                         |
| ۲۹۵..... | الف) سیر قانونگذاری.....                                           |
| ۲۹۵..... | الف - ۱. قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ و ۱۳۵۲.....                       |
| ۲۹۵..... | الف - ۲. قانون حدود و قصاص ۱۳۶۱ و قانون تعزیرات ۱۳۶۲.....          |
| ۲۹۶..... | الف - ۳. قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰.....                             |
| ۲۹۷..... | الف - ۴. کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۷۵.....             |
| ۲۹۸..... | ب) وظیفه سخت قاضی در مواجهه با مواد مختلف.....                     |
| ۳۰۴..... | ج) پیشنهادی برای قانونگذاری در سرانهای تعزیری.....                 |
| ۳۰۶..... | د) بررسی و نقد مجازات سرقت تعزیری.....                             |
| ۳۰۸..... | ه) اختیارات وسیع قضات، عامل عدم اساس دالت.....                     |
| ۳۱۰..... | و) رونویسی از قوانین پیش از انقلاب.....                            |
| ۳۱۱..... | ز) جرم‌انگاری ناقص شروع به سرقت تعزیری.....                        |
| ۳۱۲..... | ح) نقد جرم‌انگاری تکرار جرم سرقت.....                              |
| ۳۱۶..... | ط) جای نادرست مواد.....                                            |
| ۳۱۷..... | نتیجه.....                                                         |
| ۳۱۸..... | منابع.....                                                         |
| ۳۲۱..... | اجرای حدود در زمان غیبت.....                                       |
| ۳۲۱..... | چکیده.....                                                         |
| ۳۲۱..... | مقدمه.....                                                         |
| ۳۲۳..... | الف) کلیات.....                                                    |
| ۳۲۳..... | الف - ۱. مفهوم حد و انواع آن.....                                  |
| ۳۲۴..... | الف - ۲. فقیه؛ مجری حد.....                                        |
| ۳۲۴..... | الف - ۳. جایگزینی تعزیر به جای حد.....                             |

- الف - ۴. معنای جواز اجرای حد ..... ۳۳۴
- الف - ۵. دوگانه بودن منع اجرای حد ..... ۳۳۶
- الف - ۶. فقیه بما هو فقیه ..... ۳۳۶
- الف - ۷. تردید و منع ..... ۳۳۷
- الف - ۸. تفاوت حد و قصاص در این مسئله ..... ۳۳۷
- الف - ۹. نظرات و اقوال ..... ۳۳۸
- الف (۱۰) ادله جواز اجرای حدود در زمان غیبت ..... ۳۳۰
- ب - ۱. منجر به فساد شدن تعطیلی حدود ..... ۳۳۰
- ب - ۲. الاقوالی ادله حدود ..... ۳۳۳
- ب - ۳. بیت حفص بن غیاث ..... ۳۳۴
- ب - ۴. مسئله مرین جنائله و مشهوره ابی خدیجه ..... ۳۳۶
- ب - ۵. سایر ادله ..... ۳۳۸
- ج (۱۱) ادله منع ..... ۳۳۹
- ج - ۱. منع اجرای حدود به عزای حکم اولی ..... ۳۴۰
- ج - ۱-۱. اصل عدم ولایت ..... ۳۴۰
- ج - ۱-۲. روایت دعائم الاسلام ..... ۳۴۲
- ج - ۱-۳. پیوستگی نظام جزایی اسلام به سایر نظام های آن ..... ۳۴۳
- ج - ۲. منع براساس حکم ثانوی ..... ۳۴۵
- نتیجه ..... ۳۴۶
- منابع ..... ۳۴۷
- قتل در حال مستی؛ جرم در حال مستی ..... ۳۵۳
- چکیده ..... ۳۵۳
- مقدمه ..... ۳۵۳
- الف) سیر قانون گذاری ..... ۳۵۵
- ب) مستی و رفع یا عدم رفع مسئولیت کیفری ..... ۳۵۹
- ب - ۱. ادله وجود مسئولیت کیفری ..... ۳۶۰
- ب - ۲. ادله عدم مسئولیت کیفری ..... ۳۶۲

- ب - ۳. ارزیابی و داوری ..... ۳۶۳
- ج) نقد و بررسی شیوه نگارش ماده ۲۲۴ ..... ۳۶۶
- ج - ۱. تحلیل ..... ۳۶۶
- ج - ۲. نقد شیوه نگارشی ماده ۲۲۴ ..... ۳۶۹
- ج - ۲. ۱. شک در خود را برای قتل مست نمودن ..... ۳۶۹
- ج - ۲. ۲. مستی مجرمانه و غیرمجرمانه ..... ۳۷۱
- د) پرداخت کننده دیه ..... ۳۷۵
- ه) ارتکاب سایر جرایم در حال مستی ..... ۳۸۵
- ه - ۱. شرایط مستی رافع مسئولیت نسبت به ارتکاب سایر جرایم ..... ۳۸۵
- ه - ۲. وضعیت شک سایر جرایم ..... ۳۹۱
- ه - ۲ - ۱. ثبت مست نمودن برای ارتکاب جرم و عدم آن ..... ۳۹۱
- ه - ۲ - ۲. شک در نیت و اراده ..... ۳۹۳
- جمع بندی ..... ۳۹۳
- منابع ..... ۳۹۶
- فاضل دیه و حیطة اختیار ولی دم در قتل زن ..... ۴۰۱
- چکیده ..... ۴۰۱
- طرح مسأله ..... ۴۰۱
۱. برابری زن و مرد در قصاص ..... ۴۰۴
- ۱-۱. نقد و بررسی ..... ۴۰۵
۲. پرداخت فاضل دیه از بیت المال ..... ۴۰۷
- ۲-۱. طرفداران پرداخت فاضل دیه از بیت المال ..... ۴۰۷
- ۲-۲. ادله پرداخت فاضل دیه از بیت المال ..... ۴۰۹
- ۲-۲-۱. قاعده فقهی «لایبطل» ..... ۴۱۰
- ۲-۲-۲. آیات ..... ۴۱۱
- ۲-۲-۳. مصلحت مسلمین و بیت المال ..... ۴۱۲
- ۲-۳. نقد و بررسی پرداخت فاضل دیه از بیت المال ..... ۴۱۳
- ۲-۳-۱. نقد استناد به قاعده «لایبطل» ..... ۴۱۳

|          |                                                    |
|----------|----------------------------------------------------|
| ۴۱۴..... | ۲-۳-۲. نقد استناد به آیه.....                      |
| ۴۱۵..... | ۲-۳-۳. نقد استناد به مصلحت مسلمین و بیت المال..... |
| ۴۱۵..... | ۳. تصالحی نبودن پرداخت دیه به ولی زن.....          |
| ۴۱۷..... | ۳-۱. دلایل تصالحی نبودن پرداخت دیه به ولی زن.....  |
| ۴۱۷..... | ۳-۱-۱. اختیار ولیدم در قصاص و دیه.....             |
| ۴۱۷..... | ۳-۱-۲. قاعده فقهی «لایبطل».....                    |
| ۴۱۸..... | ۳-۱-۳. روایات.....                                 |
| ۴۲۰..... | ۴. پیشنهاد اصلاح قانون.....                        |
| ۴۲۲..... | منابع.....                                         |
| ۴۲۷..... | قصاص و دیه زن.....                                 |
| ۴۲۷..... | چکیده.....                                         |
| ۴۲۷..... | مقدمه.....                                         |
| ۴۲۸..... | ۱. مفهوم‌شناسی.....                                |
| ۴۲۸..... | ۱-۱. قصاص.....                                     |
| ۴۲۹..... | ۱-۲. دیه.....                                      |
| ۴۲۹..... | ۱-۳. ارش.....                                      |
| ۴۲۹..... | ۲. بررسی فقهی قصاص زن و مرد.....                   |
| ۴۳۰..... | ۲-۱. قصاص نفس.....                                 |
| ۴۳۰..... | ۲-۱-۱. قتل زن توسط مرد.....                        |
| ۴۳۰..... | ۲-۱-۱-۱. قرآن.....                                 |
| ۴۳۳..... | ۲-۱-۱-۲. روایات.....                               |
| ۴۳۴..... | ۲-۱-۱-۲-۱. اشکال و پاسخ.....                       |
| ۴۳۶..... | ۲-۱-۱-۲-۲. ویژگی روایات گروه اول.....              |
| ۴۳۷..... | ۲-۱-۱-۳. ادله دیگر.....                            |
| ۴۳۷..... | ۲-۱-۲. قتل مرد توسط زن.....                        |
| ۴۳۸..... | ۲-۲. قصاص عضو.....                                 |

|          |                                                       |
|----------|-------------------------------------------------------|
| ۴۳۹..... | ۱-۲. جنایت بر زن توسط مرد.....                        |
| ۴۴۱..... | ۲-۲. جنایت بر مرد توسط زن.....                        |
| ۴۴۱..... | ۳. بررسی فقهی دیه زن و مرد.....                       |
| ۴۴۱..... | ۱. دیه نفس مرد و زن.....                              |
| ۴۴۴..... | ۲. دیه مادون نفس زن و مرد.....                        |
| ۴۴۷..... | ۴. شبهات و چالش‌ها.....                               |
| ۴۴۷..... | ۴-۱. مخالفت با قرآن.....                              |
| ۴۴۸..... | ۴-۱-۱. مخالفت با آیه شریفه النفس بالنفس.....          |
| ۴۴۹..... | ۴-۱-۲. مخالفت با آیات نافی ظلم و مثبت عدل.....        |
| ۴۵۳..... | ۴-۲. مخالفت با عدالت، به عنوان مبنا و روح قوانین..... |
| ۴۵۳..... | ۴-۳. عدم تناسب جریمه مجازات.....                      |
| ۴۵۴..... | نتیجه.....                                            |
| ۴۵۶..... | منابع.....                                            |
| ۴۶۳..... | ارش؛ ماهیت، شیوه محاسبه و مسئولان.....                |
| ۴۶۳..... | چکیده.....                                            |
| ۴۶۴..... | ۱. مقدمه.....                                         |
| ۴۶۵..... | ۲. ارش؛ مفهوم آن و مقایسه با اصطلاحات مشابه.....      |
| ۴۶۵..... | ۲-۱. مفهوم لغوی ارش.....                              |
| ۴۶۶..... | ۲-۲. مفهوم اصطلاحی ارش.....                           |
| ۴۶۷..... | ۲-۳. مقایسه ارش با اصطلاحات مشابه.....                |
| ۴۶۹..... | ۳. پیش فرض‌ها.....                                    |
| ۴۷۰..... | ۴. ماهیت قاعده ارش.....                               |
| ۴۷۲..... | ۵. مستندات قاعده ارش.....                             |
| ۴۷۳..... | ۵-۱. روایات قاعده لایطل.....                          |
| ۴۷۳..... | ۵-۲. صحیح ابوبصیر.....                                |
| ۴۷۵..... | ۵-۳. صحیح عبدالله بن سنان.....                        |
| ۴۷۶..... | ۵-۴. روایات ارش.....                                  |

|          |                                                                         |
|----------|-------------------------------------------------------------------------|
| ۴۸۰..... | ۶ شیوه محاسبه و مقام تعیین کننده ارش در قانون، پزشکی قانونی و فقه.....  |
| ۴۸۰..... | ۶-۱ قانون مجازات اسلامی؛ شیوه محاسبه و مقام محاسبه کننده ارش.....       |
| ۴۸۷..... | ۶-۲ پزشکی قانونی و شیوه تعیین ارش.....                                  |
| ۴۸۸..... | ۶-۳ فقه؛ شیوه محاسبه و مقام تعیین کننده ارش.....                        |
| ۴۹۱..... | ۷ ماهیت ارش؛ تعیین حکم یا موضوع؟.....                                   |
| ۴۹۵..... | ۸ آثار مترتب بر نگاه نو به ماهیت ارش و قاعده آن.....                    |
| ۵۰۳..... | تابع.....                                                               |
| ۵۰۳..... | عقبه بندی مجازات ها در قانون مجازات اسلامی؛ جایگاه تعزیرات و مجازات های |
| ۵۰۷..... | بازدارنده.....                                                          |
| ۵۰۷..... | چکیده.....                                                              |
| ۵۰۷..... | ۱. درآمد.....                                                           |
| ۵۰۸..... | ۲. سیر تاریخی طبقه بندی مجازات ها.....                                  |
| ۵۰۸..... | ۲-۱. قانون مجازات موه ۱۳۰۴.....                                         |
| ۵۰۹..... | ۲-۲. قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴.....                                       |
| ۵۰۹..... | ۲-۳. قانون راجع به مجازات اسلامی ۱۳۶۱.....                              |
| ۵۱۰..... | ۲-۴. قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰.....                                      |
| ۵۱۰..... | ۲-۵. لایحه قانون مجازات اسلامی.....                                     |
| ۵۱۱..... | ۳. طبقه بندی پنج گانه و مبنای آن.....                                   |
| ۵۱۱..... | ۳-۱. ملاک طبقه بندی پنج گانه ی مجازات ها.....                           |
| ۵۱۳..... | ۳-۲. طبقه بندی پنج گانه؛ منطقی یا غیرمنطقی.....                         |
| ۵۱۳..... | ۴. تعزیرات؛ تعریف و ویژگی ها.....                                       |
| ۵۱۳..... | ۴-۱. تعریف.....                                                         |
| ۵۱۵..... | ۴-۲. ویژگی های تعزیر.....                                               |
| ۵۱۵..... | ۴-۲-۱. معین نبودن مقدار و نوع.....                                      |
| ۵۱۶..... | ۴-۲-۲. تأدیب و عقوبت.....                                               |
| ۵۱۸..... | ۴-۲-۳. تمثیلی بودن.....                                                 |
| ۵۱۸..... | ۴-۲-۴. کمتر از حد.....                                                  |

|          |                                                                  |
|----------|------------------------------------------------------------------|
| ۵۲۱..... | ۵. مجازات‌های بازدارنده .....                                    |
| ۵۲۲..... | ۶ تفاوت‌های قانونی (علمی) تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....    |
| ۵۲۲..... | ۶-۱ مقنن .....                                                   |
| ۵۲۳..... | ۶-۲ موضوع.....                                                   |
| ۵۲۴..... | ۶-۳ هدف.....                                                     |
| ۵۲۵..... | ۶-۴ تفاوت عملی تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده.....               |
| ۵۲۶..... | ۵-۶ وضعیت فعلی قوانین جزایی: تفاوت در اعتبار؛ وحدت در آثار؟..... |
| ۵۲۸..... | ۱-۶ حبس تعزیری و حبس.....                                        |
| ۵۳۰..... | ۲-۶ تأسیس اصل.....                                               |
| ۵۳۱..... | ۷. برآمد.....                                                    |
| ۵۳۳..... | منابع.....                                                       |
| ۵۳۵..... | <b>چکیده‌های لاتین .....</b>                                     |

## پیشگفتار

مجموعه پیش رو نخستین جلد از مجموعه مقالاتی است که به قلم اینجانب بوده و در مجلات گوناگون به چاپ رسیده است و امید است با دستگیری حضرت حق، ادامه یابد. گرچه در حال حاضر و با وجود اینترنت، جمع آوری این مقالات در نگاه اول چندان توجه‌پذیر نیست، ولی به دلیل آنکه دسترسی به برخی مقالات ممکن نبود یا به سختی رخ می‌داد، به این کار اقدام شد. ضمن اینکه به دلیل تکرر و تعدد مجلات، بسیاری از دوستان از برخی مقالات اطلاع نداشتند و نیز جمع مقالات در یک مجموعه موضوعیت دارد؛ اما تذکر چند نکته ضروری است.

۱. در ترتیب مقالات، غالباً سعی شد تاریخ مندرج بر روی مجله ملاک عمل قرار گیرد. در مواردی تاریخ حقیقی چاپ مقالات، با تاریخ مندرج بر روی مجله متفاوت است. برخی مجلات به دلیل مشکلات مالی یا به علت نداشتن مقالات علمی لازم (به خصوص مجلاتی که امتیاز علمی - پژوهشی ندارند) با تأخیر در چاپ مواجهند. ۲. طبیعی است در گذر زمان و به علت کسب تجربه بیشتر، نوشته‌های اولی از قوت و استحکام نوشته‌های بعدی برخوردار نباشند.

۳. برخی دوستان پیشنهاد دادند مقالات بر حسب موضوع تقسیم‌بندی شود؛ مقالات فقهی از حقوقی جدا شود و... اصل پیشنهاد خوب است؛ ولی با توجه به اینکه انشاءالله نگارش مقالات ادامه دارد و نمی‌دانم در آینده چه چیزی نوشته می‌شود، ترجیح داده شد مقالات بدون طبقه‌بندی و بر حسب تاریخ مندرج بر روی مجله مرتب شود.

۴. سعی شد در هر مقاله، نکاتی که باعث نگارش مقاله شده و به تعبیر جامع‌تر،

حواشی آن مقاله در ابتدا آورده شود. گذر زمان و اشتغالات فراوان، این حواشی را به باد فراموشی می‌سیارند؛ ولی تذکار آنها اگر مفید نباشد، مضر نخواهد بود.

۵. پس از نگارش مقالات، برخی از آنها در برخی مجامع علمی و دانشگاهی تدریس شد و نکات جدیدی در آن موضوع به دست آمد. بعضی از این نکات، در ابتدای مقاله یا در ذیل مقاله در پاورقی داخل کروشه آورده شده است. همچنین اغلاط تایپی و نواقص داخل کروشه آورده شده است.

۶. در خصوص مقالاتی که مشترکاً با دیگران به چاپ رسیده، فقط گزارشی از آن و چکیده و نتیجه آن آورده شده است، مگر مقاله‌ای که بخش عمده یا نسبتاً قابل توجهی از کار بر عهد، اینجانب بوده است.

۷. نظر به اینکه در گر.آوری مقالات از ابتدا در ذهنم نبود؛ بنابراین فایل نهایی برخی مقالات را نداشتم. البته سعی شد حتی‌الامکان مقارنه و تطبیقی با مقالات چاپ‌شده صورت گیرد و اختلافی نباشد؛ ولی گاه اختلاف اجتناب‌ناپذیر است، چون در مواردی تا پیش از چاپ مقالات - به - اعم از خود مقاله و چکیده لاتین آن - تغییراتی در نام مقاله و... صورت می‌گیرد.

احمد حاجی‌ده‌آبادی

زمستان ۱۳۹۴